

Antaa saa, mutta ei pyytää

HANNA LAITINEN

MARKUS LOHI

RIIKKA KÄMPPI

TERO LUNDSTEDT

© 2025 Libera-säätiö
Liberan julkaisusarja
Syyskuu 2025
Ajatuspaja Libera
Sepänkatu 9, 00150 Helsinki
www.libera.fi

Kannen kuva: Shutterstock
Julkaisija: Libera-säätiö
Paino: Star Offset Oy, Helsinki
Taitto: Lea-Maija Laitinen,
www.leamaija.works

ISBN 978-952-280-095-4, liimattu
ISBN 978-952-280-096-1, pdf

libera

HANNA LAITINEN

MARKUS LOHI

RIIKKA KÄMPPI

TERO LUNDSTEDT

Antaa saa, mutta ei pyytää

Sisällys

Antaa saa, mutta ei pyytää¹

Kirjoittajat	7
1. Tero Lundstedt ja Riikka Kämppe: Yhdistysten luvattu maa ansaitsee parempaa.....	9
2. Tero Lundstedt ja Riikka Kämppe: Rahankeräyslaki uusiksi ja lahjoitusten verovähennysoikeus kaikille	13
2.1 Rahankeräyslaki on tehoton kontrolliväline	14
2.2 Rahankeräyslain kumoamisen aika on nyt	16
2.3 Rahankeräyslain hinta	24
2.4 Liberan ehdotus:	28
2.5 Mitä tästä seuraa	29
3. Hanna Laitinen: Kenen lauluja suomalaiset järjestöt laulavat?	31
4. Markus Lohi: Vapautetaan ihmiset aktiiviseen toimintaan	35

¹ Liberan toinen perustajista Petri Kajander totesi saman jo 2011 "Antaa saa, mutta ei pyytää – Rahankeräyksen sietämätön vaikeus". trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65552/antaa_saa_mutta_ei_pyytaa_2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kirjoittajat

TERO LUNDSTEDT johtaa Liberan kaikkea sisällöntuotantoa. Oikeustieteen tohtorina Tero on tehnyt monipuolisesti tutkimusta oikeustieteen ja politiikan aloilta.

RIIKKA KÄMPPE vastaa Liberan taloudesta ja vaikuttavuudesta. Kämppe on yhteiskuntasuhteiden, viestinnän ja varainhankinnan ammattilainen.

HANNA LAITINEN toimii ammatillisena opettajan-kouluttajana Jamkissa. Sosiologian väitöskirjatyös-
sään vuonna 2018 hän kannusti hybridejä järjestöjä
itsetutkiskeluun sen suhteen, mitä ne haluavat olla
ja keiden ehdoilla toimia. Keskusteluympäristö oli
tuolloin hyvin erilainen kuin syksyllä 2025, jolloin
järjestöjen toimintaa uhkaavat merkittävät rahoitus-
leikkaukset. Laitisen mukaan tällaisille leikkauksille
ei ole perusteluja.

MARKUS LOHI on neljännen kauden kansanedustaja
Lapista, joka toimii tällä hetkellä mm. Valtiovarain-
valiokunnan puheenjohtajana ja Suomen keskustan
varapuheenjohtajana.

1.

ESIPUHE

Yhdistysten luvattu maa ansaitsee parempaa

Tero Lundstedt ja Riikka Kämppi

Suomessa kansalaisyhteiskunnan vapauksia on rajoitettu muista länsimaista poikkeavalla tavalla. Vapauksia lisäisivät rahankeräyksen luvanvaraisuudesta luopuminen ja lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentaminen koskemaan kaikkia yleishyödyllisiä toimijoita.

AKTIIVINEN JA riippumaton kansalaisyhteiskunta on toimivan demokratian edellytys. Suomessa kolmas sektori on periaatteessa vahva ja aktiivinen; noin 108 000 rekisteröidyn yhdistyksen toimintaan osallistuu yli puolet väestöstä, ja luku on ollut tasaisessa kasvussa 1970-luvulta asti.² Olemme aivan maailman kärkeä kansalaisjärjestöjen määrässä³ ja vapaaehtoistyötä tehdään todella paljon.

Valtion osuus kansalaistoiminnan rahoituksesta on melko korkea, katetaan noin kolmanneksen. Alakohtaiset erot ovat suuria, mutta esimerkiksi

² julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164546/OM_2023_2.pdf;jsessionid=867FFA98AA5C08F9A40D8F670B9A2C95?sequence=1.

³ yle.fi/a/3-11933921.

sosiaali- ja terveysjärjestöillä valtionavun osuus on keskimäärin 60 % rahoituksesta.

Suomalaiset antavat vähemmän yksityisiä lahjoituksia kuin verrokki-maiden kansalaiset – tai heiltä pyydetään vähemmän lahjoituksia. Suomessa varainkeruu on voimakkaasti säädeltyä, toisin kuin muissa demokraattisissa valtioissa.

Yhteiskunta rakentuu kansalaisyhteiskunnan varaan, ei toisinpäin. Vapaassa maassa ei tulisi rajoittaa rahankeräystä.

- Järjestöjen omaa varainhankintaa tulee helpottaa, jotta valtionapujen leikkaukset eivät vie järjestöjen toimintakykyä
- Verovähennysoikeus tulee ulottaa kaikille, toimialasta riippumatta
- Julkinen rahoitus voi synnyttää kansalaisjärjestöjen vapautta uhkaavia ohjausvaikutuksia.

Esitämme raportin 2. luvussa rahankeräyslain kokonaisuudistusta ja verovähennysoikeuden laajentamista koskemaan kaikkia yleishyödyllisiä toimijoita. 3. luvussa Hanna Laitinen tarkastelee julkisrahoituksen ohjausvaikutuksia ja siitä johtuvia ”hybridejä organisaatioita”. 4. luvussa Keskustan kansanedustaja Markus Lohi muistuttaa, että vielä 10 vuoden keskustelun jälkeen rahankeräyslain uudistaminen on edelleen täysin kesken.

Suomen rahankeräyslaki on nimittäin yksi maailman tiukimmista ja lahjoitusten keräämiseen tarvitaan esivallan lupa – mikä on lähinnä diktatuurien suosima käytäntö.

Järjestelmä aiheuttaa raskasta byrokratiaa valtiolle ja järjestöille. Luvanvaraisuus hidastaa uuden toiminnan käynnistämistä, estää satunnais-ta varainkeruuta, viivästyttää uusien aloitteiden syntyä, on kallis järjestöille, suosii vakiintuneita toimijoita, ja estää kokonaan kansainvälisten toimijoiden varainkeruun (esimerkkinä Wikipedia)⁴.

⁴ yle.fi/a/3-7144745.

Rahankeruun pitää olla vapaassa yhteiskunnassa oikeus, jonka voi ottaa pois ainoastaan vakavien väärinkäytösten vuoksi. Siksi esitämme seuraavia reformeja:

1. **Rahankeräyksen luvanvaraisuus tulee poistaa.** Sen voi tehokkaasti korvata ilmoitusvelvollisuudella, rekisteröitymisellä ja vertaisvalvonnalla.
2. **Lahjoituksien verovähennysoikeus on laajennettava** koskemaan kaikkea yleishyödyllistä toimintaa, jotta kannustin kohdistuu tasapuolisesti kaikille.

Pyrimme muutokseen, jossa kansalaisyhteiskunnan riippumattomuus ja vapaus nostetaan länsimaiselle tasolle.

Kansalaisyhteiskunnan paradoksi: vahva, mutta valtiosta riippuvainen

1. Kansalaisten aktiivisuus	2. Rahoitus ja sääntely
• 108 000 yhdistystä • 50 % suomalaisista mukana toiminnassa • Paljon vapaaehtoistyötä → "Yhdistysten luvattu maa..."	• Valtion rahoitusosuus keskimäärin reilu kolmannes, (SOTE-järjestöillä noin 60 %) • Yksityiset lahjoitukset taas alle länsimaisen tason • Rahankeräys on – ainoana länsimaana – luvanvaraista → "...mutta valtiorippuvainen ja säädelty kansalaisyhteiskunta"

Kuva 1. Sääntely ja rahoitus rajoittavat kansalaisyhteiskunnan mahdollisuuksia.

2.

Rahankeräyslaki uusiksi ja lahjoitusten verovähennysoikeus kaikille

Tero Lundstedt ja Riikka Kämppi

SUOMEN ELÄVÄISTÄ kansalaisyhteiskuntaa säätelee erittäin laajavaikutteinen, mutta suurelle yleisölle verrattain tuntematon rahankeräyslaki.⁵ Laissa säädetään, kuka, milloin ja miten saa järjestää rahankeräyksen.

Poliisihallitus tulkitsee lainsäädäntöä ja päättää rahankeräysluvan myöntämisestä. Järjestöjen varainhankintaa säätelee lisäksi arpajaislaki sekä tuloverolaki, jossa säädetään erikseen tietyille tahoille tehtyjen lahjoitusten verovähennysoikeudesta.

Vapaassa maassa rahankeräyslakia ei pitäisi edes olla. Asioiden tulisi olla sallittuja elleivät ne ole perustellusta syystä kiellettyjä, ei toisinpäin. Muissa demokraattisissa maissa – kuten kaikissa muissa Pohjoismaissa – rahankeräyksiä valvotaan vertaisarvioinnilla ja julkisilla rekisteillä, ja lahjoittamiseen kannustetaan verovähennyksillä.

Vapaan kansalaisyhteiskunnan varainhankinnan edellytysten parantamiseksi olennaista on poistaa tarpeeton rahankeräyksen sääntely ja laajentaa verovähennysoikeutta. Keskustelu rahankeräyksen

⁵ finlex.fi/fi/lainsaadanto/2019/863.

sääntelyn purkamisesta on ollut käynnissä jo 2010-luvun alusta ja kyse-
lyssä vuonna 2013 peräti 85 % vastaajista halusi poistaa rahankeräyksen
luvanvaraisuuden.⁶

Vuonna 2014 rahankeräyslaki olikin lähellä täyskäännöstä, jossa ra-
hankeräysluvasta olisi luovuttu.⁷ Lakiesitys kuitenkin kaatui, ja samoja
perusteluita rahankeräysluvan edellyttämiselle käytetään edelleen 11
vuotta myöhemmin. Huolta herättävät etupäässä viranomaisvalvonnan
ja rahankeräyksen luottamuksen heikkeneminen, sekä mahdollisuus ra-
hanpesuun ja korruptioon.⁸

2.1 Rahankeräyslaki on tehoton kontrolliväline

HUOLENAIHEITA ON helppo hälventää järkiperustein. Poliisihallituksen
arpajaishallinnolla ei todellisuudessa ole ollut missään vaiheessa riittä-
viä resursseja kunnolliseen valvontaan ja esimerkiksi valvontatiedoston
perustamiseen ja ylläpitoon.⁹ Väärinkäytökset nousevat useammin esiin
normaalina poliisin työnä petoksien torjunnassa tai valveutuneiden kan-
salaisten ja median toimesta. Julkinen rekisteri rahankeräyksistä olisi siten
parempi keino lisätä luottamusta ja avoimuutta.

Lieviä rahankeräysrikkoksia on tullut poliisin tietoon viiden vuoden
aikana (2020–2024) yhteensä 75, rahankeräysrikkomuksia 22 ja rahan-
keräysrikkoksia 179.¹⁰ Vastaavana aikana poliisihallitus on tehnyt arviol-
ta neljä lausuntopyyntöä ja yhden tutkintapyynnön, joka on määrätty
salassapidettäväksi.¹¹

⁶ Katso alaviite 23.

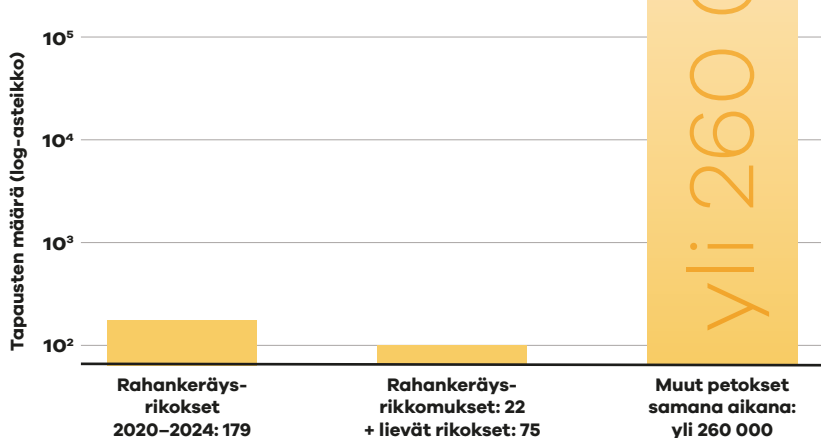
⁷ eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Documents/la_13+2014.pdf.

⁸ yle.fi/a/20-34417.

⁹ eduskunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Documents/la_13+2014.pdf.

¹⁰ poliisi.fi/toimintaymparisto-ja-tilastot.

¹¹ Poliisihallituksen kirje Libera-säätiölle 5.3.2025, virkamiehen vastaus tietopyyntöön POL-2025-14275.

Kuva 2. Rahankeräyslaki ei estä väärinkäytöksiä – suurin osa paljastuu muilla tavoin.

RIKOKSET OVAT tulleet ilmi pääsääntöisesti muulla tavoin kuin arpajaishallinnon valvonnan avulla. Erilaisia petoksia, joihin esimerkiksi väärin perustein pyydetty avustukset tai kavallukset kuuluvat, on tullut poliisin tietoon vastaavana aikana yli 260 000 tapausta eli yli 50 000 joka vuosi.

Uhkakuvista tehty sisäministeriön riskiarvio vuodelta 2024 piti **järjestöjen riskiä ja uhkia rahanpesun ja terrorismin rahoittajina vähäisinä**.¹² Koska rahanpesuun liittyvät rikokset eivät edes kuulu arpajaishallinnolle, jää epäselväksi millä tavoin rahankeräyslaki niitä estäisi.

Varojen väärinkäytöksiä kuitenkin tapahtuu pienessä määrin nykyisenkin tiukan ennakkokontrollin alla. Kun keräystoiminnasta tehdään julkista avoimen rekisterin kautta, niin viranomaiset, media kuin kansalaisetkin voivat seurata kaikkia keräyksiä ja väärinkäyttöihin on mahdollista puuttua välittömästi.

Rekisterin ja avoimuuden kautta myös luottamus rahankeräyksiin paranee. Muiden demokraattisten maiden esimerkki osoittaa, että vertaisvalvonta toimii ja varainkeruu ei ole lähtenyt rikollisille urille.

¹² Kansallinen NPO-sektorin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio 2024. Sisäministeriön julkaisuja 2024:17. urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-997-4.

2.2 Rahankeräyksen kumoamisen aika on nyt

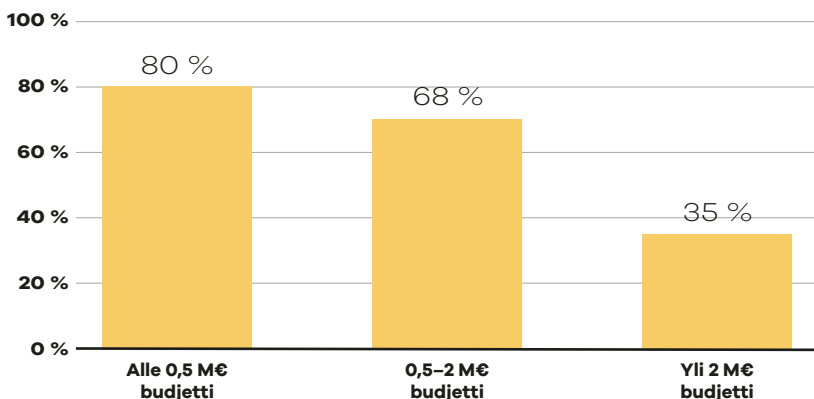
VAPAA KANSALAISYHTEISKUNTA ei ole vain osa vapaata liberaalia demokratiaa, vaan sen elinehto. Kansalaisyhteiskunnan vapauden ja valtiosta riippumattoman rahoituksen turvaaminen tulisi siksi olla jokaisen hallituksen intressissä.

Ennakoiden tulevia leikkauksia, Orpon hallitusohjelma (2023)¹³ tunnusti järjestöjen tärkeän roolin demokratiassa ja ilmaisi hallituksen halun ”kehittää kansalaisjärjestöjen omaa varainhankintaa”.

Suomalaisten järjestöjen ja yhdistysten vuosittain saamat avustukset olivat vuonna 2024 lähes 1,4 miljardia euroa.¹⁴ Eniten avustuksia myöntävät opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö (etupäässä STEA-avustukset) sekä vähemmässä määrin ulkoministeriö.

Esimerkiksi STEA-avustuksia¹⁵ saavien kohdalla valtionavun osuus järjestöjen tuotoista oli tuoreimpien lukujen mukaan keskimäärin 60 % (2022). Alle 500 000 euron vuosibudjetilla operoivilla järjestöillä osuus oli keskimäärin 80 %, 500 000–2 000 000 euron järjestöillä 68 % ja tätä isommilla vain 35 %.¹⁶

STEA-avustusten osuus järjestöjen tuloista (2022)

Kuva 3. Osa pienistä sote-järjestöistä elää valtiontuesta.

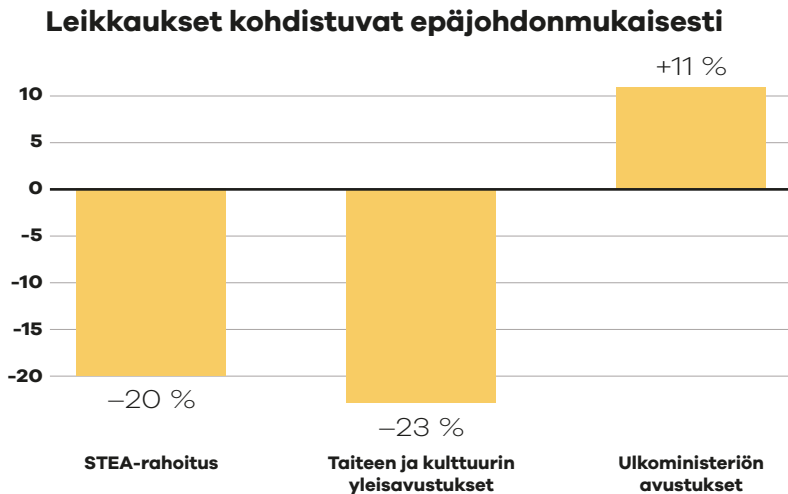
¹³ valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/.

¹⁴ tutkihallintoa.fi/valtionavustukset/valtionavustukset-kotimaisille-yleishyodyllisille-yhteisolle/.

¹⁵ valtioneuvosto.fi/-/1271139/jarjestoavustukset-pienentyvat-osana-valtionalouden-saastoja.

¹⁶ soste.fi/wp-content/uploads/2024/10/Jarjestobarometri_2024-1.pdf.

STEA-RAHOITUS ON laskenut muutamassa vuodessa vähintäänkin yli viidenneksellä.¹⁷ Taiteen ja kulttuurin yleisavustukset pienenevät vuonna 2025 noin 23 % edellisvuodesta. Ulkoministeriön jakamat kansalaisjärjestöjen valtionavustukset ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla, sekä viestintä- ja globaalikasvatustuki on leikattu kokonaan pois, yhteensä noin kolmen miljoonan euron edestä. Ministeriön jakamien kansalaisjärjestöavustusten kokonaissumma on kuitenkin kasvanut tämän hallituskauden aikana 88 miljoonasta 98 miljoonaan, eli noin 11 prosenttia.

Kuva 4. Valtionavun leikkaukset tällä hallituskaudella.

TÄLLÄ HALLITUSKAUDELLA opetus- ja kulttuuriministeriön jakamiin avustuksiin on tehty prosentuaalisesti melko maltillisia leikkauksia¹⁸, mutta ne kohdistuvat epätasaisesti ja jotkin toimijat ovat menettäneet kaiken tuen.¹⁹ Samanlainen tilanne on ollut ulkoministeriön avustusten kohdalla.²⁰

¹⁷ valtioneuvosto.fi/-/1271139/jarjestoavustukset-pienentyvat-osana-valtionalouden-saas-toja.

¹⁸ journalisti.fi/uutiset/2025/03/elokuva-alan-ammattilaiset-jarkyttyivat-kulttuurin-tu-kien-leikkauksista/.

¹⁹ okm.fi/-/okm-n-talousarvioesitys-8-45-miljardia-euroa-vuodelle-2025.

²⁰ www.hs.fi/politiikka/art-2000010444251.html.

Valitettavasti epäjohtonmukaisia leikkauksia näyttäisi seuraavan yhtä epäjohtonmukainen lahjoitusten verovähennysoikeus vain harvoille ja valituille.

Tämä on tuhoisaa. Jos pieneneviä valtionavustuksia ei kompensoida paremmilla mahdollisuuksilla yksityiseen varainhankintaan, osa kansalaisjärjestöistä tulee poliittisten päätösten seurauksena kuihtumaan ja köyhtymään. Siksi rahankeräyslain ja lahjoitusten verovähennysten kokonaisuudistus eivät voi odottaa.

Keväällä 2025 hallituksen esitysluonnos lahjoitusten verovähennysoikeuden laajennuksista oli lausuntokierroksella.

Alunperin hallitusohjelmassa ei otettu lainkaan kantaa rahankeräyslupaan, mutta verovähennysoikeutta koskevista kuulemisista eräät järjestöt esittivät, että vähennysoikeus tulisi koskea kaikkia rahankeräyslupan haltijoita toimialakohtaisten rajoitusten sijaan, koska nämä rajoitukset asettaisivat järjestöt eriarvoiseen asemaan.

Lausuntokierroksella olleessa hallituksen esityksessä oli kuitenkin päädytty huonoimpaan mahdolliseen yhdistelmään, eli pysymään toimialakohtaisissa rajoituksissa ja siitä huolimatta edellyttämään rahankeräyslupaa.

Tämä ei vähentäisi vaan lisäisi sääntelyä, mikä on täysin vastoin hallituksen ilmaistua tavoitetta.

Tällä hetkellä – ennen verovähennysoikeuden laajentamista – on nimettynä hieman yli 200 tahoa vähennysoikeuden saajiksi ja heistä vajaalla 90 on rahankeräyslupa. Hallituksen esitys lisäisi siis merkittävästi rahankeräyslupahakemusten määrää kun nekin toimijat, jotka eivät ole sitä toistaiseksi tarvinneet, joutuisivat hakemaan lupaa saadakseen oikeuden verovähennykseen. Heidän kohdallaan siis lupa tarvittaisiin ainoastaan todistamaan verovähennyskelpoisuus, ei julkisen varainkeruun vuoksi.

Useat järjestöt kommentoivat lausunnoissaan esitystä todeten saman kuin Libera: rahankeräyslupaa ei tule edellyttää. Yhdistykset ja säätiöt voivat ottaa vastaan lahjoituksia ilman rahankeräyslupaa, joten rahankeräyslupan edellyttäminen ei ole tarkoituksenmukainen ehto vähennyskelpoisuudelle.

Tapaus Wikipedia

RAHANKERÄYSLUVAN SAAMINEN on täysin mahdotonta ei-suomalaiselle organisaatiolle, sillä luvan voi saada vain suomalainen oikeushenkilö. Tämä tarkoittaa, että ei-suomalaisen organisaation ei ole mahdollista toteuttaa rahankeräystä Suomessa laillisesti. Tälle ei ole globaalissa maailmassa mitään järkeviä perusteita.

INTERNETIN ILMAINEN tietosanakirja Wikipedia on maailman kymmenen suosituimman sivuston joukossa ainoana ei-kaupallisena sivustona. Sitä ylläpitää voittoa tavoittelematon Wikimedia Foundation (WF), joka kerää lahjoituksia lähes kaikkialta maailmasta. Vuosittain noin 8 miljoonaa ihmistä 200 maasta – noin 2 % Wikipedian käyttäjistä – lahjoittaa keskimäärin 10 dollaria.

LAHJOITUSTEN AVULLA WF ylläpitää ja kehittää sivustoa, huolehtii sen vapaudesta ja luotettavuudesta kaikkialla maailmassa sekä tukee vapaaehtoisia sivuston kehittäjiä. Suomalaiset ovat erittäin innokkaita Wikipedian käyttäjiä, ja sivuja käytetään miljoonia kertoja joka päivä. Siksi olikin luontevaa, että alkuvuodesta 2014 WF julkaisi lahjoittamista koskevat tiedot käyttäjäystävällisesti muiden eurooppalaisten kielten ohella myös suomeksi. Heidän suureksi yllätyksekseen Poliisihallitus tulkitsi lakia siten, että keräys oli laitton ilman asiaankuuluvaa rahankeräyslupaa.¹ WF sai aiheesta selvityspyynnön, jossa sitä vaadittiin selventämään miten kyseessä ei olisi laitton rahankeräys sekä ilmoittamaan kerätyt summat.

JÄRJESTÖ YLLÄTTYI selvityspyynnöstä, sillä se koki ettei varainhankintaa ole toimeenpantu Suomessa, vaan se on järjestetty täysin Yhdysvaltain ja WF:n kotiosavaltio Floridan lakeja noudattaen.² WF:llä ei myöskään ollut mitään toimintaa eikä edustusta Suomessa, minkä vuoksi se ei edes olisi voinut hakea rahankeräyslupaa.

OMITUINEN SAAGA päättyi tilanteeseen, jossa Poliisihallitus

¹ yle.fi/a/3-7144745.

² verkkouutiset.fi/a/wikimedia-foundationin-mukaan-suomen-rahankerayslaki-ei-sovellu-sen-varainhankintaan-16756/#1564144b.

selvitysten jälkeen vahvasti tulkinnan, että WF:n varainhankintaan sovelletaan rahankeräyslakia ja on siten laiton. Tämän tulkinnan seurauksena WF poisti suomenkielisen vetoomuksen sivuiltaan, esti kokonaan lahjoitusten tekemisen Suomesta, ja julkaisi sen sijaan lahjoittamista koskevan tiedon: "Valitettavasti rahankeräyslain nykyisen viranomaistulkinnan johdosta tämä sivu ei voi sisältää tietoa siitä, miten Wikimedian toimintaa voi rahoittaa. Tutustu Wikimedia Foundationin ja Suomen poliisihallituksen asiaa koskeviin lausuntoihin." Vain tällä tavalla WF ja sen johto vapautuivat joutumasta rikostutkinnan kohteeksi.

KULUNEEN KYMMENEN vuoden aikana WF on kerännyt lahjoituksia Afrikasta, Aasiasta, Latinalaisesta Amerikasta, Oseaniasta, Pohjois-Amerikasta ja Euroopasta – paitsi Suomesta.

SUOMALAISET SIIS nauttivat vapaasta ja ilmaisesta tietosanakirjasta muun maailman kansalaisten kustannuksella – ei toki omasta tahdostaan, vaan koska heiltä ei voi laillisesti pyytää tukea. Tämä on vain yksi esimerkki absurdeista tilanteista, joihin nykyinen lainsäädäntö voi johtaa.

NYKYTILANTEESSA VAIN julkinen vetoaminen edellyttää rahankeräyslupaa, mutta kaikki eivät vetoa julkisesti. Kun rahankeräyslupan edellyttäminen julkisen vetoamisen yhteydessä on jo kaikista muista demokraattisista maista poikkeavaa sääntelyä, olisi siitä kokonaisuudessaan pikemmin luovuttava kuin laajennettava sitä koskemaan myös niitä lahjoituksia, jotka saadaan muutoin kuin vetoamalla julkisesti.²¹

Rahankeräyslupan hakeminen ja ylläpitäminen lisäisi yhdistysten ja säätiöiden hallinnollista taakkaa, hidastaisi toimintaa ja aiheuttaisi kustannuksia, mutta ei toisi lisäarvoa esimerkiksi lahjoitusten avoimuuden osalta.

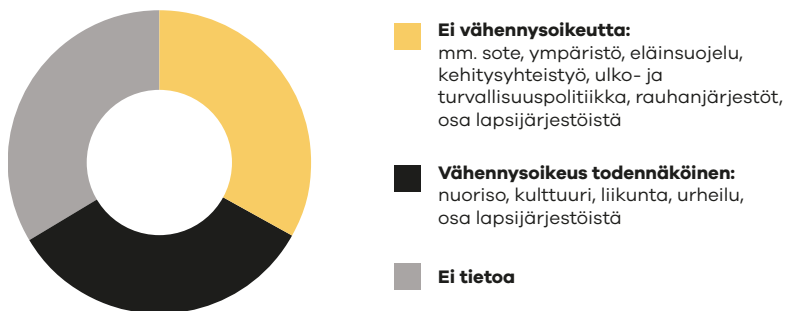
Esitysluonnoksen²² mukaan oikeus lahjoitusvähennykseen laajennettaisiin vuodesta 2026 alkaen koskemaan lahjoituksia nuoriso-, kulttuuri-, liikunta- ja urheilutoimintaan sekä tietyillä edellytyksillä lapsijärjestöille – ei kuitenkaan automaattisesti vaan Verohallinnon nimeäminä.

Uudistuksessa verovähennys tehtäisiin jatkossa henkilön verosta (tulon sijaan) ja se olisi 30 % vähintään 500 € lahjoituksesta. Enimmäismäärät yksityishenkilölle olisivat 50 000 € korkeakouluille ja 5 000 € yhdistyksille tai säätiöille.

²¹ Rahankeräyksen määritelmä on laajentunut ajan saatossa merkittävästi alkuperäisestään. Nykyisessä laintulkinnassa pelkästään se, että on passiivisesti tilinumero nettisivulla ja toteamus että lahjoituksia otetaan vastaan, on lainvastaista rahankeräystä. Samaten tilanteissa, joissa ollaan yhteydessä pieneen määrään yhdistyksen aktiivijäseniä ja tiedustellaan mahdollisuutta lahjoittaa rahaa, on katsottu poliisihallituksen tulkinnassa julkiseksi vetoamiseksi yleisöön ja siten rahankeräyslupan alaiseksi toiminnaksi. Eli Suomen länsimaista poikkeavaa rahankeräyslupan edellyttämistä täydentää äärimmäisen tiukka tulkinta siitä, mikä lasketaan rahankeräyslupan alaiseksi toiminnaksi. Malli soveltuu diktatuureihin, mutta ei niinkään vapaan kansalaisyhteiskunnan rahoittamiseen.

²² lausuntopalvelu.fi/El/Proposal/Participation?proposalId=ad484562-c51b-4862-874d-dbe74e21c36d.

Verovähennysoikeuden muutokset

Kuva 5. Uudistus asettaa järjestöt perusteetta eriarvoiseen asemaan.

VAIKKA ESITYKSESSÄ on hyviäkin elementtejä, kokonaisuutena se on jäämässä negatiiviseksi, koska valtion sääntely pikemmin lisääntyy kuin vähenee: **varainkeruuseen tarvitaan esivallan lupa, valtio päättää lahjoitusvähennyksen arvoiset alat ja Verohallinto hyväksyy toimijat siltä alalta.**

Verotuksellisesti kaikkia lahjoituskohteita tulisi kohdella neutraalisti, kun nyt tässä valitaan voittajia. Tämä tulee väistämättä asettamaan toimijat eriarvoiseen asemaan, sillä uudistuksen ulkopuolelle on jäämässä VM:n arvion mukaan 40–50 % lahjoituksista²³ – mm. ympäristö-, eläinsuojelu- ja monet sote-järjestöt – jotka tekevät niin ikään tärkeää työtä.

Jos lahjoittamista ohjataan verohuojennuksilla, lahjoitukset alkavat kohdistua valtion valitsemaan suuntaan, muiden toimijoiden tappioksi. On kohtuutonta, että leikkauksien kohdistuessa sote-järjestöihin niitä ei otettaisi verovähennyksen piiriin, kuten ei myöskään vaikkapa kokonaan avustuksensa menettäneitä rauhanjärjestöjä.

Yliopistoille tutkimusta varten tehtyjen lahjoitusten maksimivähennys olisi esityksen mukaan kymmenkertainen muihin aloihin nähden. Muille aloille tehtävien yksityishenkilöiden vähennyskelpoisten lahjoitusten 5 000 euron yläraja on muihin länsimaihin verrattuna hyvin matala. Siksi uudistus tässä muodossa lisäisi lahjoituskannustimia melko rajatusti.

²³ Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle laeiksi vuoden 2026 tuloveroasteikosta sekä tuloverolain ja verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta, lausuntopalvelu.fi/Fi/Proposal/Participation?proposalId=ad484562-c51b-4862-874d-dbe74e21c36d.

Vapaa kansalaisyhteiskunta tarvitsee aitoa kilpailua lahjoittajien tuesta, ei lisää valvontaa ja viranomaiskontrollia. Yksityishenkilöt osaavat itse päättää omien rahojensa käytöstä, eivätkä tarvitse valtiovaltaa valitsemaan suositeltavia lahjoituskohteita.

Toimijan yleishyödyllisyyden tulisi riittää verovähennysperusteeksi. Valtion kannustaessa kaikkien toimialojen yksityisiin lahjoituksiin järjestöt voisivat muutaman vuoden viiveellä paikata valtionapujen leikkauksia. Rajatulla verovähennysoikeudella ja muutaman kuukauden varoitusajalla se ei ole mahdollista.

2.3 Rahankeräyslain hinta

LUVANVARAISUUS ON äärimmäisen harvinaista maailmassa ja viiteryhmämme ovat lähinnä diktatuurit Kuuba, Pohjois-Korea²⁴ ja Arabiemiraa-tit.²⁵ Yleensä länsimaissa ja Euroopassa riittää rahankeräysilmoitus yleishyödylliseltä järjestöltä.²⁶ Painopiste on varainkeruun kehittämisessä ja lahjoituskulttuurin edistämisessä.

Kuten edellä erittelimme, Suomen poikkeukselliselle luvanvaraisuudelle ei ole esitetty sellaisia perusteluita, jotka kestäisivät lähempää tarkastelua. Diktatuurien suosimaa käytäntöä puolustellaan väärinkäytösten torjumisella – kun muissa demokratioissa rahankeräyksiä valvotaan tehokkaasti vertaisarvioinnin ja julkisten rekisterien avustuksella. Ei ole mitään perusteita uskoa, etteikö varainkeruuta voitaisi toteuttaa Suomessa samaan tapaan kuin muissa länsimaissa.

Meillä on jopa säädetty kansainvälisesti harvinainen rahankeräysrikos-nimike.²⁷ Rikosoikeudellisen ultima ratio -periaatteen mukaisesti rikoslainsäädännön tulisi kuitenkin olla viimesijainen keino puuttua yhteiskunnalliseen toimintaan.²⁸ Terrorismin ja rahanpesun ehkäisy ovat ymmärrettäviä päämääriä, mutta niitä torjutaan rikoslain avulla. Rahankeräyslaki ei tuo tähän lisäarvoa, sillä ilman uutta rikosnimikettä aitoihin väärinkäytöksiin perustuvat keräykset olisivat yksinkertaisesti petoksia.

²⁴ hs.fi/feature/art-2000006616806.html.

²⁵ u.ae/en/information-and-services/charity-and-humanitarian-work/ways-of-doing-charity-in-the-uae/donating-and-raising-funds

²⁶ Paitsi jos kyseessä on julkisella paikalla tapahtuva ns. katukeräys. ecnl.org/sites/default/files/files/The-Regulatory-Framework-for-Fundraising-in-Europe_ECNL-research.pdf.

²⁷ finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2010/663#OTO_OT2.

²⁸ finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2010/277#OT1_OT1_OT3_OT0.

Luvanvaraisuus asettaa esteitä ja hidasteita kansalaistoiminnalle. Uuden rahankeräysluvan käsittelyssä kestää noin 5–7 kuukautta,²⁹ mikä hidastaa kaiken uuden varainkeruun käynnistämistä. Lupajärjestelmän ylläpito aiheuttaa kustannuksia veronmaksajille, mutta erityisesti se käy kalliiksi järjestöille. Rahankeräysluvan hakeminen ja ylläpito luovat täysin turhaa ja määrältään mittavaa hallinnollista työtä sekä hakijoille että poliisihallitukselle.

Rahankeräysluvan hakemisen lisäksi poliisihallitukselle täytyy toimittaa vuosittain rahankeräystilitys ja rahankeräyksen vuosisuunnitelma. Rahankeräystilityksen käsittely on maksullista ja liiteenä tulee olla erikseen tätä tarkoitusta varten kirjoitettu tilintarkastajan lausunto. Näiden tarkoitus on epäselvä, eivätkä ne tuota julkista tietoa rahankeräyksien määrästä, suuruudesta tai tehokkuudesta, koska ”Poliisihallitus ei tuota tietoaineistoa vuosi-ilmoituksista tai rahankeräysdatasta johtuen kohtuuttomasta työmäärästä ja tilastojen epäluotettavuudesta”.³⁰

Rahankeräysluvan hakijan raskas polku

Kuva 6. Byrokratia vie aikaa ja rahaa – tuottamatta mitään.

²⁹ Säätiöt ja rahastot ry, ”Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi vuoden 2026 tuloveroasteikosta sekä tuloverolain ja verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta”, 18. kesäkuuta 2025.

³⁰ Poliisihallituksen kirje Libera-säätiölle 5.3.2025, virkamiehen vastaus tietopyyntöön POL-2025-14275.

MIKÄLI HALLITUKSEN esitys menee läpi ja verovähennysoikeus laajenee rahankeräyslupaa edellyttäen, on liki väistämätöntä että lupahakemusten, vuosi-ilmoituksien ja vuosisuunnitelmien määrä kasvaa merkittävästi. Tällöin joko käsittelyajat pitenevät huomattavasti entisestään tai poliisihallitukselle pitää antaa merkittävästi lisää resursseja. Tätä on vaikeaa pitää hyödyllisenä julkisten resurssien käyttönä, varsinkin osana hallituksen säästötoimia.

Vaihtoehtoinen ja parempi malli olisi helppo toteuttaa: luvanvaraisuudesta luopuminen ja verovähennysoikeuden laajentaminen **kaikille yleishyödyllisille toimijoille** kannustaisi niin varojen kerääjiä kuin lahjoittajia, olisi hallinnollisesti keveämpää ja kohtelisi kaikkia tasapuolisesti. Verottajalla on jo vakiintunut ja koeteltu käytäntö, jolla se arvioi toimijoiden yleishyödyllisyyttä, sillä tämä status vaikuttaa jo nyt verotuksellisesti. Näin ollen muutos olisi samanaikaisesti sekä hallinnollisesti kevyt että luotettava.

Nykymalli, jossa varainkeruun luvanvaraisuus yhdistyy verovähennysoikeuden puuttumiseen, on johtanut länsimaaksi poikkeuksellisen heikkoon lahjoituskulttuuriin. Esimerkiksi vertailtuna muihin Pohjoismaihin³¹, Suomessa harvempi lahjoittaa rahaa ja vähäisempiä määriä.

Ei ole mitään perusteltua syytä olettaa, etteikö muissa Pohjoismaissa ja Euroopassa käytössä oleva ilmoitusmenettely ja julkiset rekisterit olisi riittävä kontrollin väline myös Suomessa. Varainkeruun alalla on itsellään merkittävät kannustimet kehittää hyviä käytäntöjä.

Vuodesta 2004 toiminut Vastuullinen Lahjoittaminen VaLa ry “edis-tää hyvän hallinnon ja hyvän varainhankinnan periaatteita suomalaisessa yhteiskunnassa sekä auttaa jäsenjärjestöjään oppimaan yhdessä osana kansainvälistä verkostoa”.³²

Järjestöjen resurssien siirtäminen poliisihallitukselle raportoinnista VaLa:n toiminnan rahoittamiseen ja kehittämiseen olisi tehokkaampi tapa huolehtia keräyksen asianmukaisuudesta ja lahjoituskulttuurin kehittymisestä. Toisin kuin poliisihallitus, VaLa myös julkistaa säännöllisesti alaa koskevaa tilasto- ja muuta tietoa, ja siten myös palvelee yleistä etua paremmin kuin valvovat viranomaiset.

Suomen poikkeuksellinen rahankeräyslaki aiheuttaa myös muuta haittaa kuin hidasteita, kustannuksia ja hallinnollista työtä. Suomalaisilta ei saa pyytää tukea kansainvälisille hankkeille, kuten Wikipedialle, jota suomalaiset kuitenkin hyvin ahkerasti käyttävät.

³¹ yle.fi/a/74-20084237.

³² vala.fi/vastuullinen-lahjoittaminen-ry.

Rahankeräyslain tulkinnat yhdistettynä valvovan viranomaisen hitauteen voivat aiheuttaa uusilla toimialoilla kohtuuttomia tilanteita ja jopa konkurssin, kuten tapahtui päästövähennyksiä tarjonneen Compensaten³³ kohdalla. Yhdistyksen tilinumeron julkistaminen omilla nettisivuilla voi epäselvän lainsäädännön vuoksi johtaa vuosikausien oikeuskierteeseen, kuten on tapahtunut EFFI ry:lle, joka on valittanut asiasta Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimeen.³⁴

Tiivistettynä, luvanvarainen järjestelmä on tavoitteisiin nähden kohtuuttoman raskas ja se heikentää kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksia varainkeruuseen. Järjestelmän tavoitteet saavutetaan tehokkaammin julkisella rekisterillä ja vertaisvalvonnalla.

³³ compensate.com/articles/compensaten-konkurssi.

³⁴ effi.org/valitus-eit-jatetty/.

2.4 Liberan ehdotus:

1. Rahankeräyksen luvanvaraisuus korvataan ilmoitusvelvollisuudella.

- Jatkossa yleishyödyllinen yhdistys tai säätiö voi ilmoittaa kerääväänsä rahaa, jolloin se rekisteröidään varoja kerääväksi toimijaksi. Tällöin se lasketaan myös verovähennysoikeuden piiriin (kts. kohta 2).
- Lupahakemuksia sekä rahankeräyksen vuosi-ilmoituksia ja vuosisuunnitelmia ei jatkossa enää tässä muodossa edellytetä. Poliisihallituksen viranomaisvalvonta korvataan alan omilla standardeilla ja vertaisvalvonnalla kehittämällä VaLan toimintaa. Standardeja noudattavista toimijoista pidetään julkista rekisteriä, josta kuka tahansa voi tarkistaa keräyksiä. Lahjoittaja voi löytää helposti tiedon onko rahankerääjä sitoutunut noudattamaan hyviä hallintotapoja.
- Lupien käsittelystä vapautuvat viranomaisresurssit voidaan käyttää petosten torjuntaan ja aidoista väärinkäytöksistä huolehtii petoksiin liittyvät rikoslain pykälät, kuten tähänkin asti.
- Tarvittaessa voidaan selvittää tulisiko uskonnollisten yhteisöjen tai sota-alueille apua toimittavien rahankerääjien toimintaan kohdistaa erillistä valvontaa korruption, rahanpesun tai terrorismin rahoituksen torjumiseksi.

2. Verovähennysoikeus laajennetaan kaikkeen yleishyödylliseen yhteiskunnalliseen toimintaan.

- Ihmisten tulee voida päättää itse, mihin osa heidän verovaroistaan käytetään. Siksi kaikille tuloverolain 22 §:n mukaan yleishyödyllisille yhteisöille säädetään samansuuruinen verovähennysoikeus. Lahjoitusvähennys tehdään jatkossa verosta (ei tulosta), jotta sitä pääsee hyödyntämään myös pääomatuloilla.
- Vähennyksen määrän tulee olla hallituksen esittämää suurempi, jotta voidaan kompensoida leikkauksia ja varmistaa kolmannen sektorin toimintaedellytykset tulevaisuudessa.
- Ehdotamme matalampia alarajoja verovähennyksen oikeuttaville lahjoituksille, yksityishenkilöille 250 euroa (esitetyn 500 euron sijaan) ja yhteisöille 500 euroa (esitetyn 850 euron sijaan) vuodessa. Verosta vähennetään jatkossa 40 % vähintään näiden suuruudesta lahjoituksesta.

2.5 Mitä tästä seuraa

KOSKA AITO ja vapaa kansalaisyhteiskunta on elintärkeää liberaalille demokratialle, sen pyörittämiseen on löydettävä varat jostain. Verrokki-
maiden esimerkkien perusteella on syytä uskoa, että **ratkaisu kansalais-
yhteiskunnan rahoituskriisiin löytyy kansalaisista** – kunhan kannus-
timet saadaan kuntoon.

Hallituksen esitysluonnos toki laajentaisi hivenen lahjoitusten verovä-
hennyskelpoisuutta ja samalla pienentäisi yksityishenkilöiden lahjoitus-
ten alarajaa. Kuten olemme edellä esittäneet, esitys on kuitenkin riittämä-
tön, epätarkoituksenmukainen ja byrokratiaa lisäävä.

Muissa länsimaissa verovähennysoikeus motivoi ihmisiä lahjoitta-
maan, eikä ole mitään syytä uskoa Suomen olevan poikkeus. Kansain-
väliset esimerkit osoittavat, että vähennysoikeudesta johtuva verotaakan
keveneminen saa ihmiset lahjoittamaan enemmän kuin mitä verotulot
laskevat.³⁵

Suomalaiset ovat erittäin innokkaita kansalaistoimijoita, sillä meillä
on väkilukuun nähden muiden Pohjoismaiden ja Alankomaiden ohella
maailman eniten kansalaisjärjestöjä ja vapaaehtoistyötä tehdään todella
paljon.³⁶ Kun kansa on valmis lahjoittamaan aikaansa näin innokkaasti
itselleen tärkeisiin tarkoituksiin, he olisivat todennäköisesti oikeiden kan-
nustimien vallitessa valmiita tekemään myös rahallisia panostuksia.

Laaja lahjoitusten verovähennysoikeus voi nostaa suomalaisille tär-
keän kansalaisyhteiskunnan uuteen kukoistukseen. Kyse on suurista ra-
hoista, sillä vuosittain Suomessa tehdään noin 300 miljoonan euron edes-
tä rahankeräysluvan alaisia lahjoituksia ja noin miljardi yksityistä tukea
kanavoituu säätiöiltä ja rahastoilta.

Jatkossa uusien toimijoiden varainkeruun aloittaminen ja muu byro-
kratia kevenesivät merkittävästi, madaltaen kynnystä aloittaa rahanke-
räyksiä. Veronmaksajien halu tukea järjestöjä kasvaisi, kuin myös valta
päättää itse keille tukensa kohdistaa. Lopuksi, mikä tärkeintä, yksityisen
rahoituksen kasvaessa lisääntyy myös kansalaisyhteiskunnan vapaus.

³⁵ Säätiöt ja rahastot ry, "Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle
laeiksi vuoden 2026 tuloveroasteikosta sekä tuloverolain ja verotusmenettelystä anne-
tun lain muuttamisesta", 18. kesäkuuta 2025.

³⁶ yle.fi/a/3-11933921.

3.

Kenen lauluja suomalaiset järjestöt laulavat?

Hanna Laitinen

2000-LUVUN ALKUPUOLEN järjestötutkimuksessa alettiin yhä useammin tarkastella järjestötoimintaa käyttämällä käsitettä **hybridit organisaatiot**.³⁷ Tällä haluttiin kuvata ilmiötä, miten aiemmin kansalaisten vapaaehtoiseen organisoitumiseen perustuvat järjestöt ottivat tehtäviinsä ja toimintatapoihinsa yhä enemmän piirteitä yksityiseltä ja julkiselta sektorilta.

Samalla heräsi kysymys: Jos kolmannella sektorilla toimivat järjestöt alkavat muistuttaa entistä enemmän julkisia ja yksityisiä organisaatioita, miten käy kansalaistoiminnan?

Ajatus on lyhykäisyydessään seuraava: Kansalaisyhteiskunnan toimijat, kuten seurakunnat, yhdistykset, kansanliikkeet ja kansalaisjärjestöt, ovat alunperin olleet kansalaisten vapaasta tahdosta, yhteisestä kiinnostuksen kohteesta, aatteesta tai yhteisesti havaitusta tarpeesta liikkeelle lähtenytta yleishyödyllistä toimintaa.

³⁷ Billis, David. 2010. "Towards a theory of hybrid organizations." Teoksessa Hybrid Organizations and the Third Sector. Challenges for Practice, Theory and Policy, toim. David Billis. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 46–69, Laitinen, Hanna 2018. Nuorten, valtion vai markkinoiden asiassa? Nuorisojärjestöjen hybridit toimintalogiikat. Väitöskirja. JYU Dissertations 31. University of Jyväskylä. Viitattu 27.12.2021. urn.fi/URN:NBN:978-951-39-7586-9, Ruuskanen, Petri & Tiina Kontinen. 2015. "Kolmannen sektorin muutos ja hybridioorganisaatiot." Kansalaisyhteiskunta 6 (1), 1–4.

Leimaa antavia piirteitä ovat olleet jäsenperustaisuus, itsenäisyys ja vapaaehtoisuus, sekä usein myös arvoperustaisuus.³⁸ Nämä yleensä yhdistyksiksi (ry) rekisteröityneet toimijat ovat näin määrittäneet lähtökohtaisesti erilaisiksi organisaatioiksi kuin yksityisellä sektorilla toimivat yritykset, julkisen hallinnon virastot tai muut julkishallinnolliset organisaatiot.

Erot ovat ajan saatossa hämärtyneet. Palvelutuotannon rakenteen muuttumisen myötä aiempaa useammat kolmannen sektorin järjestöt ovat ottaneet hoitaakseen yhteiskunnallisia palveluja.³⁹ Rahoitusta saada osittain julkiselta sektorilta, osittain asiakkailta. Palkkatyön määrä on lisääntynyt selvästi, ja ammattilaiset hoitavat palveluja asiantuntijatyönä ammattimaisesti ja tehokkaasti.⁴⁰ Tähän tehokkuuteen nivoutuu yritysmainen toimintakulttuuri, eli yhdistelmä kaupallista ajattelua, markkinointia, mittaustulosten osoittamista, sekä managerialistista johtamista.⁴¹

Kolmannen sektorin toimijat ovat varmasti monella tapaa erittäin hyviä palveluntuottajia, ja rahoituslähteiden monimuotoistumisesta seuraa myös paljon hyviä puolia. Mutta kolikon kääntöpuolena on riski kansalais-toiminnan ja sitä myötä kansalaisten äänen heikkenemisestä.

Pahimmillaan kansalaistoiminnan ammattimaistuminen voi olla sopeutumista julkisen sektorin jatkeeksi ja vallitsevan politiikan mukailijaksi. Tällöin kansalaisjärjestö ottaa hoidettavakseen viranomaisen tarjoomia projekteja ja toteuttaa ne pitkälti samalla tavalla, jolla viranomainen itsekin ne hoitaisi.⁴² Toiminnan jatkumiseksi ministeriöihin saatetaan toimittaa hankehakemuksia, vaikkei hankkeen sisällöllä olisi juurikaan tekemistä yhdistyksen tarkoituksen tai tekijöiden osaamisen kanssa.

³⁸ Anheier, Helmut 2005. *Nonprofit Organizations. Theory, management, policy*. London and New York: Routledge.; Laitinen, Hanna 2018. Miten ja kenelle valtakunnalliset nuorisojärjestöt legitimoivat toimintansa? *Sosiologia* 55, 1/2018, 28–44.; Laitinen, Hanna 2018. Nuorten, valtion vai markkinoiden asialla? Nuorisojärjestöjen hybridit toimintalogiikat. Väitöskirja. JYU Dissertations 31. University of Jyväskylä. Viitattu 27.12.2021. urn.fi/URN:IS-BN:978-951-39-7586-9.

³⁹ Särkelä, Riitta 2016. Järjestöt julkisen kumppanista markkinoiden puristukseen. Sosiaali ja terveysjärjestöjen muutos sosiaalipalvelujen tuottajana vuosina 1990–2010. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 40. Viitattu 27.12.2021. research.ulapland.fi/fi/publications/j%C3%A4rjest%C3%B6t-julkisen-kumppanista-markkinoiden-puristukseen-sosiaali.

⁴⁰ Laitinen, Hanna: Palkkatyö järjestöissä. Teoksessa Kaunismaa & Lind (toim.) *Järjestötyö valokeilassa*. HUMAK, s. 74–89. Mar 31, 2022. humak.fi/julkaisut/jarjestot-valokeilassa/.

⁴¹ Ruusuvirta, Minna 2019: Does Sector Matter? Plural characteristics and logics in third sector festival organisations. Väitöskirja. JYU Dissertations 60. Viitattu 27.12.2021. jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_63034.

⁴² Munsterhjelm, Anna. 2025. Kansalaisjärjestöt eivät ole yhtä hyviä kuin ennen, ja uuteen nousuun päästään vain tosiasiat tunnustamalla. Viitattu 22.5.2025. nuorisola.fi/blogit/anna-munsterhjelm-kansalaisjarjestot-eivat-ole-yhta-hyvia-kuin-ennen-ja-uuteen-nousuun-paastaan-vain-tosiasiat-tunnustamalla/.

Oleennaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi, onko jäsenillä enää merkitystä organisaation olemassaolon kannalta ja kenelle nämä järjestöt ovat loppujen lopuksi tulosvastuullisia.

Kolmannen sektorin ominaispiirteisiin kuuluu, että organisaatiot vastaavat toiminnastaan ensisijaisesti jäsenistölleen.⁴³ Tästä seuraa, että niiden tulisi olla tarvittaessa valmiita kyseenalaistamaan muiden toimijoiden asettamia odotuksia niitä kohtaan.

Mutta jos, ja usein kun, järjestön pitää raportoida varainkäyttönsä ensisijaisesti ulkopuolisille rahoittajille, onko se edelleen itsenäinen toimija? Jos rahoittajan arvot muuttuvat ristiriitaisiksi järjestön arvojen kanssa mutta palkanmaksu edellyttää rahoittajan linjausten seuraamista, ollaanko valmiita joustamaan? Tai palkataanko järjestöihin useammin varainhankinnan ja markkinoinnin ammattilaisia kuin järjestön perustehtävän tai jäsen toiminnan edistäjiä?

Nämä ovat perustavanlaatuisia kysymyksiä, sillä ne koskevat koko kansalaistoiminnan mielekkyyttä. Onko kyseessä edelleen jäsenten yhteisestä kiinnostuksen kohteesta, tarpeesta tai aatteesta jatkuvasti inspiroituva yleishyödyllinen toiminta vaiko sen rahoituksen ehdoilla mukautettu versio?

Kansalaisjärjestöt eivät voi olla aidosti kokonaan vapaita, mikäli niiden rahoitusjärjestelyt kumoavat niiden riippumattomuuden ja mahdollisuuden kritisoida tarvittaessa harjoitettua politiikkaa.

⁴³ Billis, David. 2010. "Towards a theory of hybrid organizations." Teoksessa Hybrid Organizations and the Third Sector. Challenges for Practice, Theory and Policy, toim. David Billis. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 46–69, 55.

4.

Vapautetaan ihmiset aktiiviseen toimintaan

Markus Lohi

SUOMESSA ON keskusteltu jo reilut kymmenen vuotta rahankeräyslain muutostarpeesta. Kyse ei ole ollut niinkään lain yksityiskohtien, vaan koko ajattelutavan muuttamisesta. Vuonna 2020 tulikin voimaan uusi rahankeräyslaki. Vaikka se on aiempaa parempi, jäi uudistus kuitenkin ratkaisevasti kesken.

Nykyinen rahankeräyslaki lähtee edelleen kahdesta keskeisestä periaatteesta: Luvanvaraisuudesta ja yleishyödyllisyydestä. Lain keskeinen sisältö on, että kaikki rahan kerääminen yleisöltä eli ennalta määrittämättömältä joukolta on luvanvaraista. Toinen keskeinen periaate on, että rahaa voidaan kerätä vain yleishyödylliseen tarkoitukseen. Rahankeräyslaissa määritellään, kenelle keräyslupa voidaan myöntää.

Kun rahankeräyslakia uudistettiin, tuli lakiin uutena keräysmuotona niin sanottu pienkeräys. Se on helpottanut monia ihmisiä, joiden hädänalaisen tilanteen auttamiseen on voitu ilman kohtuutonta byrokratiaa kerätä pieni määrä rahaa.

Olen itsekin osallistunut muutamiin pienkeräyksiin, joilla on autettu muun muassa tulipalon kokenutta perhettä, vakavan sairauden johdosta taloudelliseen ongelmiin joutunutta perhettä, sekä äkillisen kuolemantapauksen aiheuttamaa taloudellista kriisiä.

Voin vain hämmästellä, miksi vuoteen 2020 saakka tällainen toiminta on ollut Suomessa aivan mahdottoman vaikeaa.

Pienkeräys on hyvä väline, mutta se on tiukasti rajattu – yksittäinen keräys voi olla arvoltaan enintään kymmenen tuhatta euroa.

Vuonna 2014 keskustelimme muutaman kansanedustajakollegani kanssa pikaisesta tarpeesta uudistaa rahankeräyslakia. Ajatuksenamme ei ollut yksittäisten pykälien muuttaminen, vaan näimme tarpeen uudistaa ajattelutapaa toisenlaiseksi.

Meidän tulee vapauttaa kansalaisyhteiskunnan toimimaan aktiivisesti ja valvonta voidaan järjestää toiselta pohjalta. Samalla emme tietenkään halunneet ummistaa silmiämme mahdollisilta väärinkäytöksiltä.

Saimme jo tuolloin kommentteja: Kyllä, mutta. Asioita lähestyttiin usein mahdollisten ongelmien kautta. Vallalla oli ajattelu ja huoli, että joku toimii petollisesti lainsäädännön tuoman vapauden turvin. Ajatusmalli oli, että valvonta on hyvä, kontrolli paras.

Nyt meillä on jo aineistoa tarkastella pienkeräyksiin liittyviä väärinkäytöksiä, kun sen osalta on siirrytty ilmoitusmenettelyyn. Ainakaan vuoteen 2023 mennessä niitä ei ollut ilmennyt lainkaan.⁴⁴ Hyödyt ovat olleet ylivoimaiset.

Keräsimme vuonna 2014 kansanedustaja Mikael Jungnerin kanssa 42 kansanedustajan nimen aloitteeseen, jossa ehdotettiin säädettäväksi täysin uudistettu rahankeräyslaki. Lakiesityksessämme olisi luovuttu etukäteisluvista ja rahankeräyksien yleishyödyllisyyden edellytyksestä.

Se oli radikaali ehdotus. Mielestämme lain tarkoituksena voisi olla vaapaaseen kansalaistoimintaan, innovaatioihin ja uusien rahoitusmuotojen – kuten joukkorahoituksen – käyttöönottoon kannustaminen.

Nykyisenkin rahankeräyslain tarkoitus on sen sijaan edelleen rajoittaa tiukasti rahankeräystä ja hankaloittaa vapaata kansalaistoimintaa. Taus-talla on ajattelu, että mitä passiivisempia kansalaiset ovat, sitä vähemmän on ongelmia.

Lakialoitteessamme esitimme rahankeräyslain muuttamista menetelmä- ja kohdeneutraaliksi. Lisäksi esitimme ilmoitusmenettelyä nykyisen hakumenettelyn sijaan.

Kun vuonna 2019 hallitus antoi eduskuntaan esityksen uudeksi rahankeräyslaiksi, siinä todettiin, että Suomen kaltaista lupamenettelyä ei ole käytössä yhdessäkään kansainvälisen vertailun kohteena olleessa maassa. Silti rohkeutta ei vielääkään ollut siirtyä ajattelemaan uudella tavalla.

Lakiesityksemme tarkoituksena oli myös estää aiempaa paremmin epärehellinen toiminta rahankeräysten yhteydessä. Emme kuitenkaan esittäneet viranomaisresurssien lisäämistä, vaan keräystoiminnan tekemistä julkiseksi. Tällöin valvonta tehostuu, koska kansalaiset ja viranomaiset voivat seurata kaikkia keräyksiä ja puuttua petoksiin välittömästi. Niin

⁴⁴ yle.fi/a/74-20008230.

kansalaiset, viranomaiset kuin tiedotusvälineetkin voisivat valvoa keräysten asianmukaisuutta viiveettä julkisen rekisterin avulla.

Nykyiseen rahankeräyslakiin otettiin säännökset rahankeräysrekisteristä (32 §) ja tietojen luovuttamisesta yleisen tietoverkon välityksellä (33 §).

Suomessa säädellään edelleen rahankeräystä selvästi tiukemmin kuin useissa verrokkimaissamme. Esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa ei ole rahankeräysten järjestämistä koskevaa lainsäädäntöä, vaan rahankeräysten valvonta ja ohjeistus perustuvat alalla toimivien järjestöjen ja muiden toimijoiden omavalvontaan. Tanskassa lainsäädännöllä taas ei ole asetettu rajoituksia sille, mihin tarkoitukseen rahaa saa kerätä.

Uudelle ajattelulle rahankeräyksien osalta on edelleen tilausta. Rahankeräyslain uudistaminen jäi vuonna 2020 voimaan tulleessa laissa kesken.

On aika vapauttaa kansalaistoiminta ja ihmisten aktiivisuus myös tältä osin.

Libera

Libera-säätiö on vuonna 2011 perustettu itsenäinen ja puoluepoliittisesti sitoutumaton ajatuspaja, joka tukee ja edistää yksilönvapautta, vapaata yrittäjyyttä, vapaita markkinoita ja vapaata yhteiskuntaa. Sen toiminta koostuu tiedotus- ja julkaisutoiminnasta, tutkimustyöstä ja tapahtumien järjestämisestä. Libera on yksityisesti rahoitettu, toiminnallinen ja yleishyödyllinen säätiö.